

وَاللَّهُ
لاَ
يَسْتَحْيِي
مِنَ
الْحَقِّ… “Ey iman edenler! Yemek için ç açırlmaksızın ve yemeçin pişmesini beklemeksizin (vakitli vakitsiz) Peygamber'in evlerine girmeyin, ç açıldığınız zaman girin. Yemeçi yiyince de hemen dağılın. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu hareketiniz Peygamber'i üzmekte, fakat o (size bunu süylemekten) hayâ etmektedir. Ama Allah, hakkı süylemekten hayâ etmez...”[1] diye başlayan hicap âyeti nâzil oldu.2 Haya’nın Anlamı: Süzlükte “utanmak, çekinmek” anlamlarına ve Türkçede daha çok “ar” kelimesiyle ifade edilen hayâ duygusu, genellikle yüzün kızarması, kişinin başını üne eçmesi, güzlerini kaçırması, şaşkın davranışlar sergilemesi gibi şekillerde dışa yansır. İnsanı kütülükten alıkoyup iyiliçe yüneltten fitrî bir ahlâk üzelliçi olmakla birlikte hayâ, kişinin içinde yaşadığı toplumun dinine, ürfe ve âdetlerine, yaşam tarzına güre şekillenir. Dolayısıyla deçer yargılarının deçişiyle hayânın toplumdaki topluma, hatta bireyden bireye farklılık güstermesi mümkün olduçu gibi, deçerlerin hiçe sayıldığı bir ortamda tamamen yok olması da ihtimal dâhilindedir. Haya’nın Önemi: Peygamberlerin temel vasıflarından biri olan hayâ erdemi, onların günderildikleri toplumlara ısrarla üğütledikleri bir sünnet olagelmıştır.3 Nitekim Hz. Peygamber şüyle buyurmuştur: إِنَّ مِمَّاأَدْرَكَالنَّاسُمِنْ كَلاَمِالنُّبُوَّةِ الأُولَىإِذَا لَمْتَسْتَحِىفَاصْنَعْمَا شِئْتَ “İnsanlık, ilk günden beri bütün peygamberlerin üzerinde ittifak ettikleri bir süz bilir: Şayet utanmıyorsan, dilediğini yap!”[2] Kişi için utanç sebebi olmayan davranışların yapılmasında sakınca bulunmadığını ifade eden bu süz, aynı zamanda hayâsı olmadığı takdirde insanın kütüyü ayırarak bir ülçütük kalmayacağını, dolayısıyla dilediği gibi davranabileceğini bildiren bir uyarıdır. İslâm dini, insanın doğasında var olan hayâ duygusunu, Allah Teâlâ'nın belirlediği ilkeler doğrultusunda şekillendirerek şahsiyle bütünleşen bir karakter üzelliçi hâline getirmesini ister. Büylece doğruyla yanlış ayırt ederek Rabbinin kütü ve çirkin gürüp yasakladığı süz ve fiilleri yapmaktan hayâ eden kulun, haramları terk edip helâllere sarılması, dolayısıyla dinin gereklerini yerine getirmesi daha kolay olacaktır. İşte bu nedenle Allah Resûlü, الإِيمَانُبِضْعٌوَسَبْعُونَشُعْبَةً

شَانَهُ
وَمَا كَانَ
الْحَيَاءُ
فِى شَىْءٍ
إِلاَّ
زَانَهُ ١ ١Arsızlık nerede ve kimde olursa olsun ١cedil;irkinleştirir; hay١ ise nerede ve kimde olursa olsun zarifleştirir.١[7]١buyurmuş ve hay١ sahibi kimselerden ١vg١yle bahsetmiştir. Mesel١; ash١bının faziletlerinden bahsettiği bir konuşmasında Hz. Osman'ı١١ash١bın en hay١lısı١olarak tanımlamış١ve Hz. Osman, asr-ı saadette, bu ١st١n hay١ duygusuyla ř١hret bulmuştur. Allah١tan Haya Etmek: Allah Res١l١١G١c١n yettiğince avret yerlerini kimseye g١stermemeye ١cedil;alış!١١diye nasihatte bulunduğu bir sah١b١nin, yalnız kaldığı zamanlarda da avret yerlerini ١rtmesinin gerekli olup olmadığını sorması ١zerine ř١yle cevap vermiştir.١ ١ ١
فَاللَّهُ
أَحَقُّ أَنْ
يُسْتَحْيَا
مِنْهُ ١ ١Kendisinden hay١ edilip utanılmaya en l١yık olan, Allah'tır.١[8] B١ylece inananlara, herkesten ١nce Allah'tan hay١ etmek gerektiğini bildiren Hz. Peygamber, O'ndan nasıl hay١ edileceğini de yine kendisi ١đretmiřtir. Bir g١n ash١bına,١
اسْتَحْيُوا
مِنَ اللَّهِ
حَقَّ
الْحَيَاءِ
١Allah'tan gereği gibi, hakkıyla hay١ edin!١١buyurunca onlar,
يَا رَسُولَ
اللَّهِ
إِنَّا
لَنَسْتَحْيِى
وَالْحَمْدُ
لِلَّهِ . ١Ey Allah'ın Res١l١! Elhamd١lill١h biz Allah'tan hay١ ediyoruz.١ demişlerdi. Bunun ١zerine Res١l-i Ekrem ř١yle a١cedil;ıklamıştı s١zlerini:١
لَيْسَ ذَاكَ
وَلَكِنَّ
الاِسْتِحْيَاءَ مِنَ
اللَّهِ
حَقَّ
الْحَيَاءِ
أَنْ
تَحْفَظَ
الرَّأْسَ
وَمَا وَعَى
وَتَحْفَظَ

الْبَطْنَ
وَمَا حَوَى
وَتَتَذَكَّ
85;َ الْمَوْتَ
وَالْبِلَى
وَمَنْ
أَرَادَ
الآخِرَةَ
تَرَكَ
زِينَةَ
الدُّنْيَا
فَمَنْ
فَعَلَ
ذَلِكَ
فَقَدِ
اسْتَحْيَا
مِنَ اللَّهِ
حَقَّ
الْحَيَاءِ “Bu,
sizin anladığınız gibi değildir! Allah'tan hakkıyla hayâ etmek, baş ve başta bulunan
organlarla, karın ve karnın içine aldığı organları (her türlü günah ve
haramdan) korumak, ölümü ve (toprak altında) çürümeyi
daima hatırlamaktır. Âhiretiarzu eden, dünyanın süsünü terk eder.
Kim bu şekilde davranırsa Allah'tan gereği gibi hayâ etmiş olur.”[\[9\]](#) Başkalarından
utanan, tepkilerinden çekindiği için onların hoşlanmadığı söz ve filleri
yapmaktan rahatsızlık duyan insanın aynı şekilde Allah'a karşı da hayâ göstermesi,
rızasını kaybetmekten korktuğu için O'nun sevmediği amelleri terk etmesini gerektirir. İhsan
üzere, yani Allah'ı görüyormuşçasına hareket ederek Allah'ın kendisini an
be an gördüğü bilinciyle yaşayan kulun Allah'tan hayâ etmesi, onun
her zaman ve mekânda takva sahibi bir mümin olmasını sağlar ki,
Rahmân'in, kullarından talebi de budur. Nitekim, يَا
بَنِي آدَمَ
قَد.ْ
أَنْزَلْنَا
عَلَيْكُمْ
لِبَاسًا
يُوَارِي
سَوْآتِكُمْ
وَرِيشًا
وَلِبَاسُ
التَّقْوَى
ذَلِكَ
خَيْرٌ
ذَلِكَ مِنْ
آيَاتِ اللهِ
لَعَلَّهُمْ
يَذَّكَّرُو
06;َ “Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve

süslenecek elbise verdik. Takva elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır.”[10] âyetindeki “takva elbisesi” tabiriyle “hayâ”nın kastedildiği belirtilmiştir. Allah Resûlü, hayânın bütünüyle hayır olduğunu vurgulamıştır.20 &Anbsp;Ancak insanın sorumluluklarını yerine getirmesini engelleyen, onu hakkını elde etmekten alıkoyan ve iyilik yapmaktan uzaklaştıran utanma hissi, İslâm dinindeki hayâ anlayışıyla bağdaşmaz. Zira böylesine utangaç olmak kişinin kendisine zarar verir, onu güzel ve hayırlı amelleri işlemekten mahrum kılar. Kişiyi âciz bırakan bu hâl, aslında hayâ değil çekingenliktir. Hz. Peygamber'in güzide ashâbı, edep ve hayânın en güzel örneklerini vererek bu hususta sonraki nesillere yol göstermişlerdir. Hayâ, onları dinin emirlerini yerine getirmekten alıkoymamış, hayırlı amellerden uzaklaştırmamıştır. Onlar, özellikle dini öğrenme konusunda büyük gayret sarf etmişler, en mahrem konularda dahi erkeğiyle kadınıyla Resûlullah'a danışmaktan geri durmamışlardır. Örneğin bir gün Allah Resûlü'ne hizmetiyle meşhur olan Enes b. Mâlik'in annesi ÜmmüSüleym, Resûlullah'ın yanına gelerek, يَا رَسُولَاللَّهِ ،إِنَّاللَّهَ لاَيَسْتَحْيِىمِنَالْحَقِّ ،هَلْ عَلَىالْمَرْأَةِمِنْ غُسْلٍإِذَا هِىَاحْتَلَمَتْ“Ey Allah'ın Resûlü! Şüphesiz Allah haktan hayâ etmez. İhtilam olan bir kadının gusletmesi gerekir mi?” diye sormuştur. Allah Resûlü de hanımları sorularından dolayı ayıplamamış, mahrem konuları ayrıntılı bir şekilde cevaplamaktan da çekinmemiştir. Hanımlarla ilgili meselelerde bazen Hz. Âişe'den yardım almış, sonuçta, danışılan her meseleyi münasip bir şekilde aydınlatmıştır. Bir defasında Muâz b. Cebel'in halasının kızı olan ve kadınların sözüsü anlamında “hatîbetü'n-nisâ” lakabıyla anılanEsmâbnt. Yazid b. Seken, Âişe validemizin de bulunduğu bir ortamda Hz. Peygamber'e gelerek hayızdan ve cünüplükten nasıl yıkanıp temizleneceğini sormuştu. Resûl-i Ekrem'in umumî açıklamaları yeterli gelmediğinde, Hz. Âişe ortama uygun bir tavırla devreye girerek soru soran hanımın anlayacağı bir dil ile ona yardımcı olmuştu. Kadınların dini öğrenme hususunda gösterdikleri bu tavrı takdir eden Hz. Âişe, نِعْمَالنِّسَاءُنِسَاءُالأَنْصَارِلَمْ يَكُنْيَمْنَعُهُنَّ الْحَيَاءُأَنْيَتَفَقَّهِْ

06;#1614; #1601;#1616;#1609;

#1575;#1604;#1583;#1617;#1616;#1610;#1606;#1616; . “Şu ensar kadınları ne iyi kadınlardır! Utanma duygusu onları, dinî (hükümle) sorup öğrenmekten alıkoymuyor.”[11] demiştir. Utandıkları için bazı konuları Hz. Peygamber'e sormaktan çekinen kimseler de bir başkası vasıtasıyla bile olsa muhakkak Allah Resûlü'ne ulaşarak dinin söz konusu mesele ile ilgili hükmünü öğrenmişlerdir. Hz. Peygamber hayâyı teşvik ettiği bir hadisinde şöyle buyurmuştur: #1573;#1616;#1606;#1617;#1614;

#1575;#1604;#1604;#1617;#1614;#1607;#1614;

#1593;#1614;#1586;#1617;#1614;

#1608;#1614;#1580;#1614;#1604;#1617;#1614;

#1581;#1614;#1610;#1616;#1609;#1617;#1612;

#1587;#1616;#1578;#1617;#1616;#1610;#1585;#1612;

#1610;#1615;#1581;#1616;#1576;#1617;#1615;

#1575;#1604;#1618;#1581;#1614;#1610;#1614;#1575;#1569;#1614;

#1608;#1614;#1575;#1604;#1587;#1617;#1614;#1578;#1618;#1585;#1614;

#1601;#1614;#1573;#1616;#1584;#1614;#1575;

#1575;#1594;#1618;#1578;#1614;#1587;#1614;#1604;#1614;

#1571;#1614;#1581;#1614;#1583;#1615;#1603;#1615;#1605;#1618;

#1601;#1614;#1604;#1618;#1610;#1614;#1587;#1618;#1578;#1614;#1578;#16

16;#1585;#1618; “Allah hayâ sahibidir, ayıp ve kusurları örter.

Hayâyı ve örünmeyi sever, sizden biriniz gusledeceğinde başkalarına

görünmesin (kapalı yerde yıkansın).”[12] Başka bir hadisinde ise Allah'ın

dualara muhakkak karşılık vereceğini ifade etmek üzere,

#1573;#1616;#1606;#1617;#1614;

#1585;#1614;#1576;#1617;#1614;#1603;#1615;#1605;#1618;

#1578;#1614;#1576;#1614;#1575;#1585;#1614;#1603;#1614;

#1608;#1614;#1578;#1614;#1593;#1614;#1575;#1604;#1614;#1609;

#1581;#1614;#1610;#1616;#1609;#1617;#1612;

#1603;#1614;#1585;#1616;#1610;#1605;#1612;

#1610;#1614;#1587;#1618;#1578;#1614;#1581;#1618;#1610;#1616;#1609;

#1605;#1616;#1606;#1618;

#1593;#1614;#1576;#1618;#1583;#1616;#1607;#1616;

#1573;#1616;#1584;#1614;#1575; #1585;#1614;#1601;#1614;#1593;#1614;

#1610;#1614;#1583;#1614;#1610;#1618;#1607;#1616;

#1573;#1616;#1604;#1614;#1610;#1618;#1607;#1616;

#1571;#1614;#1606;#1618;

#1610;#1614;#1585;#1615;#1583;#1617;#1614;#1607;#1615;#1605;#1614;#15

75; #1589;#1616;#1601;#1618;#1585;#1611;#1575; “Şüphesiz Yüce

Rabbiniz son derece hayâ sahibi ve cömerttir. Kulu (dua etmek için) O'na

ellerini kaldırdığı zaman, o elleri boş çevirmekten hayâ eder.”[13]

buyurmuştur. Ayrıca müşriklerin, Kur'ân-ı Kerîm'de arı, karınca, sinek gibi

küçük yaratıkların önek olarak gösterilmesinin fesahatle yani

üstün bir edebî üslûpla bağdaşmadığı yolundaki iddialarına karşı,

Allah Teâlâ, #1575;#1616;#1606;#1617;#1614;

#1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1614; #1604;#1614;#1575;

#1610;#1614;#1587;#1618;#1578;#1614;#1581;#1618;#1610;

#1575;#1614;#1606;#1618;#1610;#1614;#1590;#1618;#1585;#1616;#1576;#16

14;#1605;#1614;#1579;#1614;#1604;#1611;#1575;#1605;#1614;#1575;#1576;#1614;#1593;#1615;#1608;#1590;#1614;#1577;#1611;#1601;#1614;#1605;#1614;#1575;#1601;#1614;#1608;#1618;#1602;#1614;#1607;#1614;#1575; “Şu phesiz Allah, (gerçedil;eği açcedil;ıklamak içcedil;in) sivrisineği ve onun da ötesinde bir varlığı misal getirmekten hayâ etmez.” şeklinde cevap vermiştir. Allah'ın utanıp ¸ekineceği herhangi bir varlık yoktur. Dolayısıyla, Allah'ın zâtı içcedil;in kullanıldığı bu ve benzeri durumlarda hayâ, O'nun “kötü ve ¸irkin bir işi yapmayı kendisine lâyık görmemesi” ve “daima iyi olanı yapması” anlamlarını ifade eder. Mümin içcedil;in hayâ onu daima iyiyi ve güzeli yapmaya sevk eden ahlâkî bir erdemdir. Bu nedenle insanlık tarihi boyunca bütün ilâhî dinler söz, fiil ve davranışlarda hayâlı olmayı emretmiştir. Edep ve ahlâkın temel bir unsuru olarak hayâ, toplumumuzda da nesiller boyu üstün bir ahlâkî meziyet olarak görülmüştür. Ancak ahlâkî değerlerin giderek yozlaştığı günümüz toplumunda hayâ duygusu da eski konumunu kaybetmeye başlamıştır. Öyle ki önceleri hayâ sahibi olan kişiler övülür, değerli görülürken, şimdilerde hayâlı olmak bir utan¸ ve eksiklik sebebi gibi algılanır hâle gelmiştir. Edebe aykırı sözleri herkese karşı söyleyebilmek, ahlâksiz davranışları alenî olarak işlemek, bazı ¸evrelerde, cesaretin, özgüveninve özgürlüğün en önemli göstergesi kabul edilmektedir. Halbuki hayâyı kaybetmek, öncelikle bireyi “en şerefli varlık” olmaktan ¸ıkararak değersizleştirir. Birlikte yaşamının temeli olan saygıyı ortadan kaldırarak, sosyal hayatta riayet edilmesi gereken sınırları silikleştirerek toplumun bozulmasına yol açcedil;ar. Nitekim dilimizde, utan¸ duyulması gereken hâl ve davranışları ¸ekinmeden yapan kimseler içcedil;in kullanılan “ar damarı ¸atlamış” tabiri, hayâsızlığın insanın yaratılışını bozan bir hâl olduğuna dikkatleri ¸ekmektedir. Dolayısıyla diğer ahlâkî prensipler gibi hayâya da gereken önem verilmeli, özellikle doğruyu ve yanlış yetiştığı ¸evrede öğrenen tertemiz zihinlere, asli bir değer olarak tanıtılmalı ve böylece temel eğitimdeki yerini almalıdır. Ahlâksiz sözler söyleyen veya edebe aykırı davranışlarda bulunan masum ¸ocukların bu hâllerine gülüp onları hayâsızlığa teşvik etmek yerine, onlara hayatın her anında hayânin güzelliği aşılmalıdır. Müminler içcedil;in hayânin, ahlâklı ve onurlu bir yaşamın anahtarı olmanın da ötesinde kişinin imanını yansıtan ve onu Rabbi katında değerli kılan bir vasıf olduğu unutulmamalıdır. Zira Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: #1575;#1604;#1618;#1581;#1614;#1610;#1614;#1575;#1569;#1615;#1605;#1616;#1606;#1614;#1575;#1604;#1573;#1616;#1610;#1605;#1614;#1575;#1606;#1616;#1608;#1614;#1575;#1604;#1573;#1616;#1610;#1605;#1614;#1575;#1606;#1615;#1601;#1616;#1609;#1575;#1604;#1618;#1580;#1614;#1606;#1617;#1614;#1577;#1616;#1608;#1614;#1575;#1604;#1618;#1576;#1614;#1584;#1614;#1575;#1569;#1615;#1605;#1616;#1606;#1614;#1575;#1604;#1618;#1580;#1614;#1601;#1614;#1575;#1569;#1616;#1608;#1614;#1575;#1604;#1618;#1580;#1614;#1601;#1614;#1575;#1569;#1615;#1601;#1616;#1609;#1575;#1604;#1606;#1617;#1614;#1575;#1585;#1616;# “Hayâ imandan neşet eder, (ehl-i) iman da cennete gider. Çirkin söz ve davranış ise kabalıktan ve kötü ahlâktan neşet eder.

Kötü ahlâk (sahibi olanlar) da cehenneme gider. Kaynak:
Hadislerle İslâm Cilt 3 Sayfa 219
 [\[1\]](#)Ahzâb, □□33/53. [\[2\]](#)Buhârî, □□Edeb, 78. [\[3\]](#)Müslim,
□□îmân, 57. [\[4\]](#)Buhârî, □□Edeb, 77. [\[5\]](#)İbnMâce,
□□Zühd, 17. [\[6\]](#)Buhârî, □□Edeb, 72. [\[7\]](#)Tirmizî, □□Birr, 47. [\[8\]](#)
Tirmizî, □□Edeb, 22. [\[9\]](#)Tirmizî, □□Sifatü’l-kıyâme, 24. [\[10\]](#)
A’râf, □□7/26. [\[11\]](#)Müslim, □□Hayız, 61. [\[12\]](#)
EbûDâvûd, □□Hammâm, 1. [\[13\]](#)EbûDâvûd, □□Vitr,
23.

[İslam ve Hayat, Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)